

Stan zdrowia matek po urodzeniu, których podanie o zezwolenie na przerwanie ciąży załatwiono odmownie:

Stan zdrowotny	% kobiet
pogorszył się	16,1
zadowolający	49,0
dobry	43,7
zgon	0,3

W motywacji podań kobiety powoływały się zasadniczo (57%) na trzy przyczyny: ogólnie słaby organizm — 20,9%, choroby serca i krążenia krwi — 20,7%, gruźlica wszelkiego rodzaju — 14,9%. Szereg innych chorób występuje w bardzo niskich procentach.

W dokonanym przeglądzie należało z konieczności, ze względu na ograniczoną ilość miejsca, pominąć całkowicie wiele zagadnień, część zagadnień ograniczyć do danych statystycznych lub podać o nich tylko fragmentaryczne dane statystyczne. Z konieczności pominięto również omówienie stosowanych metod statystycznych oraz nie omówiono wyników badania innych katedr higieny społecznej w pozostałych uniwersytetach NRD.

Zbigniew Heliński

REFORMA SZKOLNICTWA W NRD

Przemiany społeczno-polityczne na tym obszarze Niemiec, na którym później powstała Niemiecka Republika Demokratyczna, znalazły już od 1945 r. swoje odbicie również w dziedzinie szkolnictwa.

„Ustawę o demokratyzacji szkoły niemieckiej” z 1946 r. poprzedziła wspólna odezwa Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Niemiec i Komitetu Centralnego Socjalistycznej Partii Niemiec z 18 października 1945 r.

Czytamy w niej co następuje:

„... wyplenienie nacjonalizmu i militarizmu razem z ich reakcyjnymi korzeniami zapewnienie trwałego pokoju i demokratycznej odbudowy Niemiec jest niemożliwe bez gruntownej reformy szkoły niemieckiej, bez wszechstronnej demokratyzacji całego szkolnictwa”¹.

Odezwa ta omawiała następujące problemy:

1. Wychowanie młodzieży w duchu demokratycznym.
2. Wyłączenie z kadr nauczycielskich elementów reprezentujących poglądy nacjonalistyczne i militarystyczne.
3. Stworzenie jednolitego systemu szkolnego dla wszystkich dzieci.
4. Rozdział między szkołą a kościołem.
5. Nauczanie jako wyłączne prawo szkolnictwa świeckiego.
6. Wykształcenie postępowych kadr nauczycielskich.
7. Gruntowne zmiany w zakresie planów nauczania i układu podręczników.
8. Reorganizacja uniwersytetów i szkolnictwa wyższego².

Odpowiadające tym założeniom artykuły zostały również włączone do konstytucji NRD.

¹ Por. Walter Ulbricht, Des deutschen Volkes Weg und Ziel w „Einheit”. Heft 9. September 1959, s. 1185.

² Por. j. w.

W pierwszym etapie swego rozwoju szkoła w NRD miała nastawienie demokratyczno-antyfaszystowskie, w następnych latach przekształciła się ona w szkołę socjalistyczną, której zasadniczą cechą jest politechnizacja materiału i sposobu nauczania.

Struktura szkolnictwa w NRD

Szkolnictwo NRD ma jednolitą strukturę od przedszkoli do szkół wyższych. Nie dozwolone jest organizowanie szkół prywatnych lub zastępowanie nauczania państwowego przez nauczanie prywatne. Nie istnieje również podział na szkoły wyznaniowe i bezwyznaniowe.

Wychowaniu przedszkolnemu podlegają dzieci w wieku od lat trzech do sześciu. Uczęszczenie do przedszkola jest dobrowolne.

8-mio klasowa szkoła podstawowa obowiązuje dzieci od 7 do 14 roku życia. Młodzież po ukończeniu szkoły podstawowej uczy się albo w trzyletnich szkołach zawodowych albo w czteroletnich szkołach średnich.

Od r. 1955 wprowadzono szkoły dziesięcioletnie — szkoły ogólnokształcące, które od r. 1965 będą obowiązywały całą młodzież.

Szkolnictwo w NRD obejmuje więc obecnie trzy zasadnicze grupy:

- a — szkoła podstawowa (8 lat) wraz ze szkołą zawodową (trzy lata),
- b — szkoła podstawowa (8 lat) wraz ze czteroletnią szkołą średnią,
- c — szkoła ogólnokształcąca (10 klas) wraz z dwuletnią szkołą zawodową.

Szkoły podstawowe (*Grundschule*) różnią się od szkół średnich ogólnokształcących (*Mittelschule*) tylko czasem trwania nauki, ponieważ integralną częścią szkół średnich ogólnokształcących jest ośmioklasowa szkoła podstawowa.

Dla pracujących istnieją odpowiednie szkoły wieczorowe wszystkich stopni.

Oprócz już wymienionych szkół istnieją szkoły specjalne dla dzieci upośledzonych lub z innych względów nie mogących uczęszczać do szkół publicznych.

Politechnizacja szkolnictwa

V Kongres Pedagogiczny w r. 1956 zapoczątkował reformę określoną mianem politechnizacji szkolnictwa³. Reformę tę uzasadnia się koniecznością rozwijania w młodzieży świadomości socjalistycznej: wpływ wychowawczy szkoły przedłuża się dla całej młodzieży o 2 lata, i to lata, w których krystalizują się pierwsze poglądy na tematy ogólne. Innym argumentem jest konieczność przygotowania młodzieży do pracy w społeczeństwie socjalistycznym, konieczność większego zespolenia teorii i praktyki oraz wyrobienia w młodzieży właściwego stosunku do pracy jako potrzeby życiowej każdego obywatela.

Podstawę wychowania i wykształcenia politechnicznego stanowią:

1. połączenie nauki z pracą produkcyjną — związanie młodzieży z klasą robotniczą,
2. znajomość przebiegu i organizacji procesu produkcyjnego,
3. ogólna orientacja we wszystkich gałęziach produkcji,
4. przyswojenie sobie umiejętności operowania prostymi narzędziami i przyrządami pomiarowymi.

W ramach politechnizacji przeprowadzono następujące zmiany w procesie nauczania: od 1 września 1958 r. obowiązuje wszystkich uczniów klas od 7 do 12 jeden dzień pracy w tygodniu w zakładzie produkcyjnym. Równocześnie wprowadzono do planu nauczania klas od 9 i 8 nowy przedmiot: „rysunek techniczny”, a od klas 9., 10., 11. i 12. przedmiot pod nazwą: „Podstawy produkcji socjalistycznej w przemyśle i w gospodarce wiejskiej”.

Uczniowie klas od 7. do 12. odbywają corocznie czternastodniowe praktyki w przemyśle i na wsi.

³ Por. M. B. Politechnizacja szkolnictwa w NRD. „Przegląd Zachodni” 5/58, s. 197.

W klasach od pierwszej do szóstej uczniowie nie chodzą do fabryk czy innych zakładów produkcyjnych, zdobywają oni jednak w czasie lekcji warsztatowych umiejętności posługiwania się narzędziami i instrumentami pomiarowymi, a więc zdobywają w ten sposób podstawy wykształcenia politechnicznego.

Wykształcenie politechniczne jest wykształceniem wszechstronnym, mimo że szczególnie nacisk kładzie się na przedmioty matematyczno-przyrodnicze, które w połączeniu z dialektyczno-materialistycznym światopoglądem stanowią podstawę dla zrozumienia problemów socjalistycznej produkcji⁴.

Politechnizacja szkolnictwa wymaga odpowiedniego typu szkół, jest nim dziesięcioletnia szkoła ogólnokształcąca. Ma ona za zadanie wychować młodzież w duchu socjalistycznym i przez ogólne wykształcenie umożliwić jej sprostanie politycznym, gospodarczym i kulturalnym zadaniom socjalizmu.

Dotychczas 30% absolwentów ośmioklasowej szkoły wieczorowej przeszło do dziewiętej klasy szkoły średniej ogólnokształcącej; 15% poszło do czteroklasowej szkoły średniej, tak więc 45% uczniów szkół podstawowych kontynuuje naukę.

W r. 1960 procent ten ma wzrosnąć, a od r. 1965 cała młodzież szkolna kończyć będzie dziesięcioklasową szkołę jako obowiązkowe wykształcenie podstawowe.

Czteroletnie szkoły średnie są obecnie przygotowaniem do dalszych studiów. Uczniów tych szkół obowiązuje również coroczna praktyka w zakładzie przemysłowym lub gospodarstwie wiejskim. W przyszłości uczniowie tych szkół będą uczyli się równocześnie zawodu, tak że po ich ukończeniu uczeń będzie miał maturę i prawo wykonywania zawodu.

W tych szkołach można szczególnie zauważyć zmiany, które spowodowała demokratyzacja szkolnictwa: w okresie Republiki Weimarskiej uczęszczało do tych szkół tylko 5% młodzieży ze środowiska robotniczego i chłopskiego, gdy w NRD ilość tej młodzieży wzrosła do 50%, a planuje się jej wzrost do 70%. Obok młodzieży pochodzenia robotniczego i chłopskiego cieszą się także dzieci inteligencji pracującej wielkim poparciem w tych szkołach. Zmiany te są wyrazem przemian społecznych, które stworzyły konieczność wykształcenia nowych kadr gwarantujących pochodzeniem i poglądami swymi dalszy rozwój nauki i kultury niemieckiej w kierunku socjalistycznym. Chodzi tu również o przewyżczenie tzw. „teorii zdolności”, która w interesie reakcji dyskwalifikowała dawniej dzieci pochodzenia robotniczego i chłopskiego jako niezdolne.

Twórcy reformy szkolnictwa w NRD są przekonani, że zadaniom, które staną wobec młodzieży w ustroju socjalistycznym, sprostać ona będzie mogła jedynie po otrzymaniu pełnego politechnicznego wykształcenia.

Pomoc finansowa państwa

Wszystkie szkoły w NRD są bezpłatne, co więcej, 25% uczniów szkoły podstawowej otrzymuje bezpłatnie pomoce naukowe, dalsze 50% połowę pomocy naukowych za darmo, a tylko 25% uczniów musi kupić je sobie.

Od 9. klasy szkół średnich i średnich szkół ogólnokształcących 75% uczniów otrzymuje wszystkie pomoce naukowe darmo.

W szkole średniej i 9. i 10. klasie średniej szkoły ogólnokształcącej 60% uczniów otrzymuje stypendia w wysokości od 25 do 60 marek miesięcznie.

Szkolnictwo wiejskie i specjalne

Wielkie zmiany przeszło również szkolnictwo wiejskie. Zlikwidowano przede wszystkim szkoły 1-klasowe.

W r. 1945 było jeszcze 4114 szkół jednoklasowych, w r. 1957 już tylko 23 szkoły jednoklasowe, a w r. 1959 istniała tylko jedna szkoła jednoklasowa.

⁴ Por. „DDR 300 Fragen 300 Antworten“. Wyd. Ausschuss für Deutsche Einheit, s. 176.

Rozbudowanie szkolnictwa wiejskiego, związanie go w procesie politechnizacji z tematyką wiejską spowodowało stałe podnoszenie się kultury wsi i zahamowało niepokojący odpływ młodzieży wiejskiej do miast. Średnie szkoły ogólnokształcące umieszczane są szczególnie w miejscowościach dysponujących stacją motorowo-traktorową, przez co tworzy się tam zarazem ośrodek kulturalne.

Szkolnictwo specjalne obejmuje tzw. szkoły pomocnicze (*Hilfsschulen*) kształcące młodzież, która nie może sprostać zadaniom zwykłej szkoły z powodu złych warunków fizycznych. Oprócz tych szkół jest wiele szkół specjalistycznych dla chorych i kalek. Dzieci ślepe i głuche mają możliwość ukończenia szkoły średniej, a nawet średniej ogólnokształcącej, w której kształcenie politechniczne jest specjalnie przystosowane do ich możliwości. Różne typy szkół znajdują się także przy sanatoriach i lecznicach, dzieci po wyleczeniu mogą już w normalnych warunkach bez opóźnień kontynuować naukę.

Budowa i rozbudowa pomieszczeń szkolnych

Mimo wielkich trudności lokalowych, spowodowanych przez wojnę i konieczności rozbudowy szkół po wojnie, zlikwidowano wszędzie prawie nauczanie popołudniowe. Koszty z budową i przebudową szkół pokrywa w przeważającej części państwo. Pomoc jednak społeczna rodziców, uczniów, zakładów pracy jest ważną pomocą w tej dziedzinie i umożliwia przyspieszenie przeprowadzenia politechnizacji we wszystkich szkołach.

Ilość uczniów w jednej klasie nie powinna według zarządzenia ministerstwa przekraczać 30 osób. Wynosi ona przeważnie mniej.

W poszczególnych szkołach przedstawia się to średnio następująco:

w szkole podstawowej — 27,6 uczniów w jednej klasie,
w szkole średniej — 24,9 uczniów w jednej klasie,
w szkole średniej ogólnokształcącej — 26,2 uczniów w jednej klasie.

W miastach liczba uczniów wynosi w jednej klasie trochę więcej aniżeli 30.

W r. 1946 było w NRD 63.700 nauczycieli, Obecnie liczba ta wzrosła do 79.534. Średnio przypada na 1 nauczyciela w szkole podstawowej 25, w szkole średniej 15,6, a w szkołach specjalnych 13,8 uczniów.

Kształcenie kadr pedagogicznych

W NRD pracuje obecnie ogółem 12 Instytutów Pedagogicznych, z których 2 oraz szkoły pedagogiczne w Mühlhausen i Güstrow specjalizują się w kształceniu nauczycieli wiejskich. W ramach politechnizacji szkoły istnieją dla robotników wykwalifikowanych dwuletnie kursy przygotowawcze i 3-letnie studia pedagogiczne pozwalające im na osiągnięcie dyplomu nauczycielskiego. W r. 1956 500 robotników ukończyło dwuletnie kursy uzyskując możliwość uczenia w 1—5 klasie szkoły podstawowej, a w 1957 r. 650 robotników ukończyło dwuletnie kursy pedagogiczne oraz trzyletnie studia pedagogiczne uzyskując możliwość nauczania w szkołach średnich. Absolwenci szkół zawodowych lub średnich ogólnokształcących mogą po roku pracy w zakładzie produkcyjnym również wykonywać zawód nauczyciela⁵.

Jeszcze w r. 1952/53 obowiązywały każdego nauczyciela tygodniowo następujące ilości godzin lekcyjnych:

w szkole podstawowej (kl. 1—4) — 28 godz. lekc.
w szkole średniej (kl. 5—8) — 26 godz. lekc.
w szkole średniej (kl. 8—12) — 24 godz. lekc.

Obowiązkowa ilość godzin lekcyjnych wynosi dla dyrektorów i kierowników szkół o 16 a dla ich zastępców mniej o 6 godzin lekcyjnych.

⁵ Por. „Jahrbuch der DDR 1958“ oraz „Berliner Zeitung“ nr 47 z 25 II 59.

Nauczyciele i wychowawcy, którzy co najmniej 20 lat pracowali w swoim zawodzie, otrzymują po ukończeniu 65. roku życia (u kobiet 60. roku życia) dodatkową rentę starczą obok przysługującej im zwykłej renty. Obie te renty razem wynoszą 90% ich pensji netto. Jeżeli nauczyciel pracuje ponad ustawową granicę wieku, to obok pensji dostaje rentę.

Wdowy po nauczycielach otrzymują 50% pensji męża. Prawo do renty przysługuje już po 2 latach wykonywania zawodu nauczyciela⁶.

Współpraca rodziców ze szkołą

Szkoła NRD przy ścisłej współpracy z rodzicami i organizacją młodzieżową spełnia swoje zadania wychowawcze.

Rady Rodziców (*Elternbeiräte*) wybiera się raz na rok. Ilość członków rady rodzicielskiej musi być równa ilości klas. W NRD ponad 100.000 kobiet i mężczyzn pracuje w takich radach. Oprócz tego tworzy się dla każdej klasy aktyw rodzicielski składający się z pięciu osób. Tak więc około 300.000 rodziców bierze aktywny udział w pracy wychowawczej szkoły. Rodzice omawiają na zebraniach rady aktualne problemy szkolnictwa. Między innymi rodzice i lekarze dyskutowali bardzo żywo problemy związane z politechnizacją szkoły.

Aktyw rodzicielski przeprowadzał kampanię mającą na celu przekonanie rodziców o konieczności przedłużenia nauki w szkole podstawowej o dwa lata. Akcja ta napotykała pewne opory w środowisku robotniczym i chłopskim, gdzie rodzice pragnęliby jak najprędzej dzieci swe skierować do pracy zarobkowej. Mimo to akcja ta daje coraz to lepsze wyniki i w tej chwili trudności w tej dziedzinie są nie większe od tych, jakich dostarcza np. brak pomieszczeń, nauczycieli itp.

Innym ważnym zagadnieniem, w którego realizacji żywy udział brały rady rodzicielskie, to otoczenie młodzieży pracującej w różnych zakładach przemysłowych, w związku z politechnizacją szkoły, staranną opieką lekarską i przekonanie pewnej części rodziców o zupełnym bezpieczeństwie dzieci i o pożytku wynikającym z tych nowych form nauki. Niezależnie od tej akcji podjęto starania o wyrobienie w robotnikach stykających się z dziećmi na terenie zakładu pracy odpowiedzialności za ich bezpieczeństwo oraz za wpływ wychowawczy przez nich wywierany na młodzież. Ważną rolę odegrali tu rodzice, którzy sami pracując w danym zakładzie starali się zrealizować jak najlepiej wszystkie zadania wynikające ze wspomnianej powyżej akcji⁷.

Ścisła współpraca szkoły i domu rodzicielskiego sprzyja procesowi pedagogizacji rodziców. Nauczyciele organizują pogadanki wychowawcze, podczas których omawiają takie zagadnienia jak: problemy wychowawcze w różnych okresach życia dziecka, dzieci „trudne” itp.

Każda szkoła ma opiekuna w postaci jakiegoś zakładu produkcyjnego w mieście lub na wsi. Istnieje ścisła współpraca między szkołą a takim zakładem. Przedstawiciele zakładu opiekuńczego uczestniczą w zebraniach rad pedagogicznych i rodzicielskich, przy czym rola tych zakładów wzrosła szczególnie z chwilą politechnizacji procesu nauczania. Współpraca ta ma jeszcze tę dodatkową stronę, że mobilizuje rodziców do starannego wykonywania obowiązków wychowawczych wobec swoich dzieci, ponieważ wolą oni uniknąć zarzutu zaniedbań w tym względzie na zebraniu fabrycznym wobec wszystkich pracowników.

Organizacje młodzieżowe i opieka nad młodzieżą

Innym czynnikiem spełniającym ważną rolę w procesie wychowania jest Organizacja Pionierska im. „Ernesta Thälmana”. Praca tej organizacji koncentruje się szczególnie w 92 Domach Młodych Pionierów i 39 Stacjach Młodych Turystów.

⁶ Por. „Berliner Zeitung” 49 z 27 II 59.

⁷ Por. „Berliner Zeitung” nr 54 z 5 III 59.

W tych domach odbywają się często imprezy o charakterze kulturalnym, technicznym, sportowym lub przyrodniczym. W tej chwili około 60% młodzieży należy do tej organizacji. Uczniów od sześciu do dziewięciu lat zrzesza Związek Młodych Pionierów, a od dziesięciu do czternastu lat Związek Pionierów im. Ernesta Thälmana. Od 9 klasy, a więc w wieku lat piętnastu, młodzież wstępuje do Związku Wolnej Młodzieży Niemieckiej (FDJ), który kontynuuje zadania wychowawcze organizacji pionierskiej i przygotowuje młodzież do ewentualnego wstąpienia do partii.

Ułatwieniem dla rodziców przeciążonych pracą zawodową są liczne ośrodki młodzieżowe (*Jugendhorte*), czuwające nad właściwym spędzaniem przez młodzież czasu wolnego od nauki, jak też pomagające uczniom w odrabianiu trudniejszych lekcji. W r. 1957 okrągiło 143.714 dzieci zbierało się w 3091 ośrodkach młodzieżowych. Uczniowie otrzymują w ośrodkach tych obiady, odrabiają zadania, uprawiają sport, bawią się w różne gry. Oprócz ośrodków młodzieżowych istnieją w każdej szkole pokoje do odrabiania zadań szkolnych. Dyżury w tych pokojach pełnią nauczyciele, wychowawcy lub ochotniczki z Demokratycznego Związku Kobiet Niemieckich.

Ważną rolę w procesie wychowawczym odgrywają istniejące przy każdej szkole kółka techniczne, sportowe czy artystyczne. Państwo organizuje też ośrodki specjalistyczne zrzeszające młodzież. W tym zakresie istnieje: 98 ośrodków młodych techników, 30 ośrodków młodych przyrodników, 101 ośrodków młodych łączących obie te specjalności, a więc techników i przyrodników.

Praca i wpływ wychowawczy szkoły nie przestaje działać nawet w okresie wakacyjnym. Wszystkie dzieci mogą wyjechać na obozy, podróże lub wędrowki. Państwo przeznaczając rocznie 65 milionów DM na fundusz wakacyjny, oprócz tego daje duże fundusze na to zakłady pracy. Dzieci z klas 1—4 mogą brać udział w organizowanych w każdej miejscowości półkoloniach.

Charakterystyczną dla NRD uroczystością młodzieżową jest tzw. *Jugendweihe*. Jest to akt oficjalny mający na celu uroczyste wprowadzenie młodzieży w społeczność ludzi dorosłych. W akcie tym uczestniczą znane osobistości życia publicznego NRD. *Jugendweihe* poprzedza szereg godzin przygotowawczych (*Jugendstunde*), w których młodzież zapoznaje się z zasadniczymi prawami rządzącymi naturą, społeczeństwem i ekonomiką, a także poznaje weteranów i aktywistów pracy, uczniów i artystów. W czasie tych godzin młodzież zwiedza socjalistyczne zakłady produkcyjne, stacje maszynowo-tractorowe, ogląda filmy obrazujące osiągnięcia NRD, zwiedza wystawy i muzea oraz poznaje kraj ojczysty w trakcie licznych wycieczek i wędrowek. *Jugendweihe* jest więc aktem, który w uroczysty sposób uznaje młodego obywatela NRD za dorosłego człowieka i przyznaje mu prawo udziału w budowie socjalistycznego ustroju.

Nauka nie kończy się w NRD z ukończeniem szkoły. Wykształcenie podstawowe można poszerzyć na licznych kursach specjalistycznych lub w szkołach wieczorowych wszystkich stopni. Kształcenie fachowe kontynuują zakłady pracy; ludność wiejska zdobywa wiedzę rolniczą na kursach zorganizowanych przez stacje maszynowo-tractorowe.

Rola szkolnictwa w realizacji planów gospodarczych NRD

Zmiany, które zaszły w szkolnictwie NRD od r. 1945, mają niewątpliwie niezwykle doniosłe znaczenie dla przyszłości tego kraju. Plan siedmioletni, znajdujący się obecnie w toku realizacji, przewiduje wzrost produkcji globalnej o 100% w porównaniu z r. 1956. Plan ten będzie musiał być zrealizowany przez liczbę robotników mniejszą o 700 tys. osób od liczby robotników zatrudnionych w r. 1958. Mniejszenie o 500 tys. następuje w wyniku tego, że do pracy przystępują roczniki wojenne, a więc mniej liczne, a o 200 tys. z powodu przedłużenia nauki w szkole o dwa lata. Mimo to przedłużenie nauki jest rzeczą niezbędną wobec zapotrzebo-

wania na siły techniczne w związku z programem mechanizacji i automatyzacji gospodarki w NRD. Przyszły robotnik musi umieć dokonywać prostych napraw aparatów, przy których będzie pracował⁸.

Jak z tego wynika, potrzeby gospodarce nie pozostały bez wpływu na przeprowadzenie omówionych tu reform szkolnictwa NRD.

Teresa Piotrowiak

ROCZNIK 1922 PROTESTUJE

Największe straty biologiczne poniosły w Niemczech w czasie ostatniej wojny roczniki urodzone w l. 1919—1924, a więc mężczyźni, liczący dziś od 35 do 40 lat. Szczególnie przetrzebione zostały roczniki 1922 i 1923, zwane „rocznikami stalingradzkimi”. Rocznik 1922 np. liczył w r. 1939 588 tysięcy mężczyzn, z których pozostało obecnie 308 tysięcy, a z 560 tysięcy mężczyzn rocznika 1923 żyje dzisiaj tylko 286 tysięcy. („Die Bundeswehr” 10/1959, s. 2). Cyfry te obejmują również byłych jeńców wojennych i ludzi niezdolnych do noszenia broni. Według „Frankfurter Allgemeine Zeitung” (z 18. 2. 1959) 48% pozostałych przy życiu mężczyzn rocznika 1922 stanowią ciężko poszkodowani inwalidzi (kalecy). Wspomniane nie-dobitki Wehrmachtu miały w dniu kapitulacji Niemiec hitlerowskich 23 lata i większość z nich znajdowała się co najmniej od dwóch lat na froncie.

W roku bieżącym, w 15 lat po zakończeniu wojny, znowu głośno w Niemczech o roczniku 1922, i to wcale nie w związku z jakąś akcją wypłacania mu specjalnych zasiłków czy rent. Po prostu na podstawie ustawy o obowiązku wojskowym zarządzona została w całej Niemieckiej Republice Federalnej rejestracja wojskowa mężczyzn urodzonych w r. 1922. Nie oznacza to mobilizacji ani poboru rekruta. Byli kombatanci II wojny światowej mają być jedynie powołani do Bundeswehry na okresowe ćwiczenia.

Powstaje pytanie, co skłoniło czynniki wojskowe NRF do wyboru weteranów wojennych rocznika 1922 jako pierwszych i zarazem najstarszych rezerwistów, którzy mają być przeszkoleni w ramach wprowadzonego obowiązku wojskowego.

Według oświadczenia Federalnego Ministerstwa Obrony w Bonn pierwsi rezerwiści nie powinni być „ani za starzy, ani za młodzi” w stosunku do rekrutów odbywających normalną służbę wojskową i powinni posiadać pokaźne doświadczenia wojenne. („Kölnische Rundschau”, nr 15 z 19. 1. 59). Powołane mają być w pierwszym rzędzie osoby, specjalnie przydatne dla służby w wojsku. (FAZ, nr 31 z 6. 2. 59 i nr 200 z 31. 8. 59). Uznano więc, że rocznik 1922, powołany po raz pierwszy w r. 1941, czyli w roku napaści hitlerowskiej na Związek Radziecki, posiada te doświadczenia i że są w nim reprezentowane wszystkie specjalności i stopnie wojskowe — od podoficerów do wyższych rang.

Od obowiązku ćwiczeń wojskowych mają być jednak zwolnieni byli jeńcy wojenni, którzy powrócili po dniu 1 lipca 1953 (tzw. *Spätheimkehrer*), a kalecy i ciężko poszkodowani nie potrzebują się rejestrować („Die Bundeswehr”, j.w.).

Zarządzenia te wywołały falę niezadowolenia i oburzenia w całych Niemczech zachodnich. Odbyły się tam liczne demonstracje protestacyjne osób z rocznika 1922. Wielu byłych kombatantów zapowiedziało, że nie spełni obowiązku rejestracji i skorzysta z zastrzeżonego konstytucyjnie prawa do odmowy służby wojskowej z bronią w rękę.

Byli żołnierze nie chcą wracać do koszar lub czynią to bardzo niechętnie. W miejscowości Weilbach (Taunus) na 21 osób zarejestrowały się jedynie 4. W Offenbachu stu czterech weteranów rocznika 1922 oświadczyło wobec Związku Prze-

⁸ Por. Anton Ackermann, *Beweglichkeit und Wissenschaftliche Planung*. „Neues Deutschland” nr 97 9 IV 59.